

Fóth László felvétele

Kovács Mimi, Zayzon Zsolt, Ottlik Ádám, Márcz Fruzsina,
Széll Horváth Lajos és Györfi Anna

mert nem állítja ezt – nem állít semmit. A bosszantó az, hogy a szövegben ott vannak azok a zárványok, amelyeket kibontva hús-vér figurák gondolkodásra ingerlő történetét is meg lehetett volna írni.

Rengeteg apróság van egyébként a helyén: a zenei tér-
installáció például – az előtérben zajló, időnként har-
sány játék mellett sem marad észrevétlen Kovács
Mártonnak a befelé fordulás lehetőségét kínáló, keleti
hangulatot felhasználó zenéje, de mintha egy másik elő-
adás része lenne, ahogyan a Fodor Viola tervezte tér is.

Meggyőződésem, hogy a Kereszthuzat Társulat elő-
adásában többször is megismételt pécsi felolvasó szín-
házi bemutató után egy kiérlelt, erős érvényű darabbal
a színészek dolga is kellemesebb lett volna. Az első elő-
adások nyomán született ugyanis a szándék, hogy ha
már egy kivétellel úgyis a pécsi színház tagjai játszanak,
stúdió-előadásként is mutassák be a darabot. Az élet
aztán úgy hozta, hogy a darabot nem velük vitte színre
Mohácsi János, és bár a scenírozással mindannyiuk-
nak magasabbra tette a léceket a *Francia rúdugráshoz*, ők
különböző magasságoknál, de leverték.

MOHÁCSI ISTVÁN:
FRANCIA RÚDUGRÁS
(Pécsi Nemzeti Színház)

Díszlet: Fodor Viola. **Jelmez:** Tihanyi Ildikó. **Zene:**
Kovács Márton. **A rendező munkatársa:** Markó Rita.

Rendező: Mohácsi János.

Szereplők: Zayzon Zsolt, Kovács Mimi, Ottlik Ádám,
Györfi Anna, Széll Horváth Lajos, Márcz Fruzsina.

Halász Glória

Babra megy a játék

JOSHUA SOBOL: GETTÓ

A Pécsi Nemzeti Színház „zenés színműként”
határozza meg az előadás műfaját. Nagyjából
helyben is hagyhatnánk, ha a két évtize-
des eredeti prózai műből született új magyar zenés
darab építkezése nem váltana át olykor musicalbe.

Joshua Sobol *Gettó* című, később két másik drámával
együtt egy 1983 és 1989 között írt trilógia részét képező
darabja a vilniusi gettó – az emlékezet és néhány do-
kumentum által őrzött – színházának születéséről és
pusztulásáról, ennek apropóján az emberi nagy- és kis-
szerűségről beszél, amely egy gettó falai között az el-
nyomók és elnyomottak körében egyaránt felnagyítva
mutatkozik meg. Nagyszerű és abszurd drámai alap-
helyzetet teremt az életért és a színházért való küzde-
lem összemosása, hiszen az önmagában is életveszé-

lyes környezetben a gettó lakói éppen az életükért,
vagyis egy zsidó énekesnő által ellopott babadag tör-
lesztéséért játszanak.

A Pécsi Nemzeti Színház előadása Joshua Sobol drá-
máját Jávor Ferenc (Fegyva) Miklós Tibor dalszövegeire
szerzett és a Budapest Klezmer Band által játszott élő-
zenéjével szövi át. Ezen a ponton válik kérdésessé az új
darab „zenés színmű” és „musical” műfaj-kategóriák
közötti eldöntetlensége, ami nem az élvezet, hanem első-
sorban a ritmikában okozott problémák szempontjából
érdekes. A gyönyörűséges és fájdalmas zene szívfacsa-
róvá és megrázóvá tesz ugyan jeleneteket, de ahelyett,
hogy aláhúzná az abszurd alaphelyzetet, inkább tom-
pítja a történetnek a közegeből fakadó örült kétarcúsá-
gát. A dalok egy része autentikus, más részük viszont
inkább arctalan, hatásosnak szánt, a nagy ívű, sokszor

a zsidó táncból táplálkozó koreográfiával (Hámor József munkája) is alátámasztott, jellemzően musical jellegű betét. A zene egyik rétege a darabbeli színházi környezetből és a Budapest Klezmer Band a szereplők közé integrált zenészeinek játékából ered, a másik olykor lényeges, de sokszor lényegtelen történeteket, a szereplők benyomásait formálja színpadi számmá, tehát nincs közvetlen köze magához a helyzethez. A dalok elosztása sem igazán arányos és szerencsés, a zenének és ezzel együtt a drámának alig van amplitúdója, leszámítva persze a tragikus befejezést. Nincsenek igazán „hazavihető” slágerek sem, ami persze nem feltétlenül probléma. Már az eredeti

darab erős politikai vetülete is háttérbe szorítja kissé a karaktereket és a drámaiságot. Péccsett azonban a helyzetből adódó abszurdítás sok helyen lírába, de nem nagy formátumú, „csupán” emberi lírába csap át. Rövidebben: a dalok nem mindig azokra a pontokra erősítenek rá,

amelyekből valamiféle katarzisz születhetne, hanem

Köles Ferenc (Srulik)

Balikó Tamás (Kittel) és Haumann Péter (Weisskopf)

finoman beolvadnak a drámai szövetbe, vagy éppen érdektelen történeteket nagyítanak fel. Másrészt azt sem mondhatjuk, hogy a drámát csupán kiindulópontként használó, azzal azonos önértékű új zenés darab jött létre, mert a produkció a nagyrészt valóban kiváló zene nélkül is megélne. Ugyanakkor – ez paradoxon – mégis hiányozna, ha nem lenne, mert szép, és mégiscsak kel-

Tóth László felvételei

lenek zenészek egy színházba vagy a nácioknak rendezett tragikus mulatságba, tehát autentikus is.

Ahogy a Béres Attila rendezte előadás is az, vagyis szép, emellett rendkívül őszinte és sallangmentes is, bár egy árnyalattal, és talán éppen a zene olykor tompító hatása miatt, visszafogottabb magánál a drámánál. Egyértelműen és pozitív értelemben prózai a rendezés, mindössze néhány stilizáló elem – például a varrógépek mellett ülő zsidók horogkeresztes zászlóval való elfedése – épül bele. Horesnyi Balázs funkcionális, impozáns kívül-belül díszlete és Pilinyi Márta jelmezei is a realitást erősítik, leginkább a szürke árnyalatait és a pirosat használják, így adva stilizáló és némi fenyegető tónust és drámaiságot a látványnak. A befejezés lesz az esszenciája a soboli abszurditásnak, a keserű szatírának, amelyet a rendező egy költői babesóval érzékeltet. Addig azonban két felvonásnyi, többségében igazán remek színházi pillanatban lehet részünk. A *Gettó* jellemzően az a darab, amelynél egészen a befejezésig joggal tehető fel a kérdés: ki a főszereplő? A Szócs Artúr által kiválóan megformált náci tiszt, Kittel; a Györfi Anna játszotta énekesnő, Chaja, aki végeredményben a bab ellopásával „megásta” a gettószínház alapját, majd szökésével társai sírját; a Köles Ferenc alakította bábjátékos, Srulik; a Zayzon Zsolt által játszott zsidó gettóvezető, Jakov Gens, aki pozícióját tekintve egyre magasabbra jut, miközben egyre mélyebbre süllyed lelkiismerete mocsarában? A lezárás végül megadja a választ, amikor a szitává lőtt emberhalomból felálló Bábu még tesz énekelve néhány lépést, ami bábu mivoltából adódóan már önmagában is csoda, de ha emberként tekintenénk rá, akkor is megrendítő volna. Széll Horváth Lajos bravúrjátéka és maga a karakter így újabb dimenziót kap. Bár a magyar színpadokon sem ismeretlen megoldás, hogy a két színész játszotta hasbeszélő és bábu egy karakterre olvad össze, ebben a produkcióban különösen remekül csinálják. Mindig hangsúlyos és dramaturgiai indokolt, amikor elválnak egymástól. Maga a Bábu nyilvánvalóan alkalmas a ki nem mondható kimondására, az irányított és kiszolgáltatott létforma alatti, el nem pusztítható humánus megmutatására, tehát mindannak a szimbóluma, amiről a darab és az előadás szól. A testét és mimikáját mindvégig nagyszerűen uraló, több ízben szó szerint a sarokba hajított Széll Horváth Lajos játéka pedig olyanfajta fegyelmzett, mozdulatlan, pontosabban más által mozgatott, mélységesen drámai mozgásszínházi és színházi teljesítmény, a nézőnek pedig élmény, ami a néma figurát végül valóban az előadás egyik, ha nem éppen legfontosabb szereplőjévé teszi.

A háromszög másik két pólusában érzésem szerint a náci tiszt, Kittel és a gettó vezetője, Gens foglal helyet. Náci tisztet, ráadásul egyszerre zseniálisan kegyetlen és érzéki náci tisztet játszani mindenképpen ziccerszerep, és hasonló a helyzet az övéit egyszerre elpusztító és megmentő, emiatt meghasonló, majd el is bukó gettófőnökkel. Izgalmas kontrasztot képez a klezmerrel, hogy Kittel a náci által betiltott Gershwin és dzsessz játszik szaxofonon – a zsidó énekesnő és zenészek részvételével. A tiszt tehát autonóm gyilkos, nem pártember, nem az ideológia miatt, hanem szenvedélyből irtja a vilniusi zsidókat. Ezek a színek Szócs Artúr játékában maradéktalanul jelen vannak, az alapkonfliktust kibor-

bantó énekesnő iránti egyszer hihető, máskor akarnoki vonzalma pedig még egy árnyalatot csempész mindehhez. (A színész dolgát a rendezés egy szerepkettőzéssel is nehezíti: néhány alkalommal egy dr. Paul nevű náci ideológusként lép színre, aki meglátogatja a gettó könyvtárosát. Dramaturgiai talán indokolható megoldás, de ez az egyetlen szerepkettőzés az előadásban, ráadásul nyílt színi átöltözéssel, amely stilizáció ugyan, de csak nem fordul elő más alkalommal, s így inkább zavaró, mint elgondolkodtató.) Zayzon Zsolt Gensként nem azonos súlycsoportú ellenfél; van benne egyfajta katonai tartás és keménység, mely érzékelhetővé teszi ugyan a népe iránti elfogultságot, az általa irányított népi irtáson való megedzetséget és a kényszerhelyzetben való helytállást, de azt az utat, amelyet mindeközben belül, a lelkeben bejár, csak ritkán. Így valójában nem olyan égető a kérdés, hogy sikerül-e Kittelt kicseleznie, és különféle módszerekkel, például egy szabóműhely létesítésével további családokat megmentenie.

A cselekményszövés közben a színházi szál, mindennek a kiindulópontja kissé elhalványul, a „színház a színházban”, esetünkben a még különösebb „gettószínház a színházban” helyzet mellett sok és erős drámaiságú mellékszál tűnik fel. Ez kissé elaprózza az előadást is. Túlzás lenne azt állítani, hogy ki is oltják egymást, hiszen egységes és fájdalmas jajkiáltással állnak össze a végén. A sorstörödékek hitelesen vannak megrajzolva, és bár a „(majdnem) mindenki meghal” lezárás nem nevezhető pozitívnak, a gettóbéli előadás végül megszületik. Ha legalább a Bábu kísétálhatna a színpadról a kivégzettek közül, akik egy Hitlerről előadott szatírával végül szinte önszántukból sétáltak a sírba, hinni lehetne a humánus győzelmében, így azonban csak a főnről, talán az Úristentől érkező babesó jelzi: törlesztették az adósságot. A rendező szerint tehát ha a színház vállalja, hogy kivérzik, még elismerhetjük az érdemeit.

JOSHUA SOBOL: GETTÓ (Pécsi Nemzeti Színház)

Fordította: Szántó Judit. **Zene:** Jávor Ferenc (Fegyva). **Dalszövegek:** Miklós Tibor. **Dramaturg:** Ari-Nagy Barbara. **Díszlet:** Horesnyi Balázs. **Jelmez:** Pilinyi Márta. **Koreográfus:** Hámor József. **Rendező:** Béres Attila.

Szereplők: Balikó Tamás/Szócs Artúr, Haumann Péter, Urbán Tibor, Zayzon Zsolt, Ottlik Ádám, Tóth András Ernő, Steiner Zsolt, Németh János, Tarlós Ferenc, Kecskés Alexisz.

Gyerekek: Bogdány Bálint, Feledi Kornél, Medjesi Róbert, Rácz István Gergő, Tarlós Bence.

A társulat: Köles Ferenc, Széll Horváth Lajos, Györfi Anna, Herczeg Adrienn, Kovács Mimi, Márcz Fruzsina, Pilinczes József, Józsa Richárd, Bánky Gábor.

Közreműködik: a Budapest Klezmer Band, valamint a Pécsi Balett és a Pécsi Nemzeti Színház Énekkara.